List 36. **NOVICE** Tečaj XXIII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 6. septembra 1865.

Gospodarske stvari.

Besedica ipavskim in v obče vsem vinorejcem.

A. Ž. — Ker se bendima (tergatev) bliža, hočem Vam, dragi mi vinorejci, par besedí v prevdarek pokloniti. — Poskusil Vam bom po naravni poti razjasniti: kako da bi se dalo stanovitno ali vsaj stanovitneje vino napraviti. Dosti se je že o vipavskem vinu govorilo, da ni stanovitno in da ne „durá“ še čez leto ne. Jaz pa menim, da ni temu taka, da bi se naši vinorejci le tako ravnali, kakor jim hočem, dovolite mi, razpraviti.

Odbiti mi nobeden ne more tega, da hočejo Ipavci prezgodaj bendimo imeti; nobeden me ne bo zavrnil, če rečem, da Ipavci leto za letom jako prezgodaj bendimo oklicujejo. Znano je pa, da noben sad ni prezrel, tako tudi grozdje ne. Se vé, da zrelost moramo ločiti od gnjiline. Čem bolj je kak sad zrel, temveč sladkorja ima v sebi, in tem prijetniši okus. Iz kemije nam je znano, da ravno iz sladkorja se v vinoreji vinocvet (alkohol) nareja, ki je najpoglavitnejši faktor stanovitnosti vinske; ravno iz kemije je znano, da je stanovitneje tisto vino, ki ima več alkohola v sebi. Naša prva skrb mora tedaj biti, da grozdje dosti sladkorja dobí, kar pa s tem pospešimo, da mu več časa v vinogradu zoreti damo.

Sploh se mora tudi paziti, da se po vinogradih preveč žlezasto in mesnato grozdje ne trže med izvrstno, kajti iz izvrstnega grozdja bi potem vino ne imelo take lastnosti in močí, kakoršne iz samo izvrstnega grozdja. Kaj ne, da žganjocvet, če vanj vmešate vode, ni potem več tako dober? Ravno taka je pri vinu. Skrbeti moramo, da narejamo žlahna vina ter še le potem si bomo svesti, da potegnemo lepih penezov za-nj.

Tudi naj se grozdje, kakorkoli je mogoče, rahlo domu vozi; kajti lahko vsak sprevidi, da je bolje, ako se ves vinski sok (mošt) na enkrat skupno kuha. Ako tega ne storimo, delamo kakor tisti, ki fižol kuha ter mu zmeraj nekuhanega dodeva, in vendar vès fižol na enkrat od ognja vzame. Eden je skuhan, drugi pa ne, ali je pa vsaj eden prej kuhan kakor drugi.

Drugo vodílo, ki bi ga ne smel vinorejec pri vrenji soka (mošta) prezreti, je to-le: „kuhaj samomaščno na grozdji 4—5 dni, in ko grozdje zmastiš, sok na tropinah toliko časa, da neha vrenje čutno šumljati; potem še le boš imel dobro stanovitno vino. Saj ravno po kuhanji se sladkor v vinocvet spremení! Čem več vinocveta je pa v vinu, tem bolje in hranljivše je. Pri vrenji soka na tropinah se tudi zagoltnik (Gärbestoff) od tropin loči in z vinocvetom zmeša. Znano je pa iz kemije, da zagoltnik dokaj k stanovitnosti vinski pripomore. Po zagoltniku, ki vino veže, postane krepkeje — sicer rezno, kar pa se sčasoma popolnoma izgubi — in je tudi slabemu želodcu bolj tečno in zdravo. Francozi in drugi zvedeni možaki trdijo, da se po vrenji na tropinah več cveta v vinu naredí, in da je tedaj vino tudi močneje in stanovitnejše. Pri vrenji, kakor sem gori omenil, se sladkor v cvet spremení; žlezec in vlečec pa se iz vina ločita v podobi pen in drož.

Dobro je, da vino počasi vrè, ne pa hitro; naša skrb mora tedaj biti, da ga v hladne klete spravimo. Čem manj damo kislogaza v dotiko z vinom ali sokom priti, tem bolj hranljivo je vino; kajti nobena reč ne razpade in se ne spridi, ako ne pride s kislogazom v bližnjo dotiko. Če boš tedaj vino obilnega kislogaza obvaroval, ga varuješ tudi, da se ne spridi. Dobro je tedaj in zato živo svetujem, da pri vrenji bàdnje pokrijete, da deloma kislogaz ne more v toliki obilnosti do njega, deloma pa tudi toliko vinocveta iz bàdnja v zrak izpuhteti ne more. — Dobro bi bilo tudi, da tisti, ki nadhrame ali kakor pravimo „faladurje“ imajo, imajo cevi, po kterih vino iz bàdnja naravnost v sod teče. Mnogo jih je, ki imajo že take naprave. Onim pa, ki tacih nadhramov nimajo, svetujem, da bi svoje bàdnje tako visoko postavili, da se lahko pod nje dene brentač, v kterega naj bi skozi kanelo po kratki cevi vino notri teklo, tako bi se veliko manj vinske močí pogubilo. Ako se mošt skozi sto in sto luknjic na rešetu preceja, in potem iz posode v posodo plovska, predno pride do namenjenega mesta, obilo vinocveta izpuhtí v zrak.

Eno najpoglavitnejših vodíl — kar se tiče stanovitnosti vina — je tudi sledeče: Devaj vino v čisto in nepokvarjeno posodo ter skrbi za čistost v hramu in povsod; posebno se varuj pokvarjene posode. Saj ti je znano, ako deneš med zdrava jabelka le eno gnjilo, bodo v kratkem vsa druga ravno taka kakor ono.

Po vsem tem Vas, dragi vinorejci, lepo prosim, da moje besede blagovoljno prevdarite in že letos poskusite, kar Vam svetujem. Vržite tedaj piškovo kopito na ogenj in omislite si novo; saj ne bo nič prezgodaj!

K razstavi v Mariboru.

Oklicu v 34. listu dodamo še to, da je čitavničini odbor mariborski čitavnicam slovenskim razposlal liste, na ktere se napiše to, kar kdo misli poslati v razstavo, in ta napoved se pošlje potem brž razstavnemu odboru v Maribor. Kdor tedaj iz ktere koli slovenske dežele misli poslati kmetijskih pridelkov, obrtnijskih izdelkov ali živine v razstavo mariborsko, naj se brž obrne do svoje čitavnice, da ondi prejme tak napovedni list. Na tem listu vidimo še posebno to-le

opombo: Vina naj pošlje vsak razstavljavec najmanj dve polični buteljki, jedno za razpostavo samo, drugo za presojevanje. Naj tudi pripiše gorico, trs in leto, ali kar drugega opomina vrednega ima. — Žita in drugih semen naj se pošlje vsakterega polič. — Ako je ktera razpostavljenih stvarí na prodaj, naj pové v rubriki „namen razpostavljenih stvarí“ in ali je ima še več in kako ga je volja prodajati jo. Sploh naj se naznani, kaj se ima ž njo zgoditi. — Napovedi naj se kakor hitro mogoče pošljejo. — Vsled povabila razstavnega odbora vabi mariborska čitavnica posebno Slovence, naj se jih dosti vdeleži razstave, da jim bo koristna za gospodarski napredek. Ni samo častno, kdor prejme svetinjo v razstavi, tudi na dobiček mu je, ker pridelek svoj lože prodá. Da bi si s tem kdo više davke nakopal na glavo, je neumna misel, ktera izvira le od hudobnih ljudí.

Iz velikega zdravniškega zbora na Dunaji.

Lanski zbor v Hamburgu je sklenil, naj letošnji bode na Dunaji. Poglavitni namen tega zbora je bil, se posvetovati o nekterih živinskih boleznih, ktere po svoji kužni natori pokončujejo blagostan ne le posamnih gospodarjev, temuč tudi celih dežel in držav, in potrebujejo resnega prevdarka, kako bi se môgla škoda odvrniti. Tudi človeku nevarne bolezni in take bolezni, ki znižajo vrednost živine, so prišle na vrsto, in še več druzega. Ako pomislimo, da samo v našem cesarstvu leží čez 1000 milijonov gold. kapitala v živini, je pač očitno, kako važna mora biti skrb za ohranjenje naše domače živine.

Veselje je pa tudi videti, kako iz vse Evrope slavni možaki se zbirajo v te zbore, da pretresajo živinske bolezni. Iz 23 držav se je snidilo letos na Dunaji 167 zdravnikov; prišli so iz Francozkega, Angležkega, Nemškega, Ruskega, Laškega, Turškega, Danskega, Belgije, Švajce, Romanije itd. itd. Vse naše avstrijske dežele so tudi bile namestovane v zboru. Bil je zbor po pravici evropejsk kongres, ki se je začel 21. avgusta.

Ministerska svetovavca Well in Pabst in ravnatelj živinozdravnišnice dr. Röll so pozdravljali s srčno besedo zbor, ki je potem volil predsednika in podpredsednika in dva zapisnikarja. V 1. odsek za govejo kugo so bili voljeni Njih ekscelencija državni svetovavec in profesor Unterberger v Dorpatu na Ruskem, prof. Seifman iz Varšave, prof. dr. Zlamal iz Pešta, prof. Hertwig iz Berolina, dr. Haubner iz Draždan in dr. Röll iz Dunaja; — v 2. odsek za čedenje okuženih vóz na železnici so bili voljeni prof. dr. Müller iz Dunaja, prof. Zangger iz Švajce, prof. Ravič iz Petrograda, prof. Reynal iz Pariza, prof. Perovino iz Turina; — v 3. odsek za posvetovanje o pasji steklini so bili voljeni profesor dr. Pilwax iz Dunaja, profesor dr. Fuchs iz Karlsruhe, Njih eksc. državni svetovavec in profesor Jesen iz Rusovskega, prof. Sondermann iz Monakovega, prof. Huson iz Bruselja; — v 4. odsek za bolezni, kteri pri živini kupčijo razderajo, so bili voljeni medicinalni svetovavec prof. Hering iz Stuttgarta, prof. Gerlah iz Hanovera, prof. dr. Bleiweis iz Ljubljane, dr. Ernes iz Londona in Adam iz Augsburga.

Brž drugi dan so se začeli pomenki v občnem zboru, kteri je bil vselej v veliki dvorani (auli) vseučilišča dunajskega, in so trajali celi teden od pondeljka do sobote. Predloge so delali vselej odseki.

Prva razprava je bila o goveji kugi in posebno o tem, da bi se kontumacija za tista goveda, ktera pridejo iz Rusovskega in podonavskih knežij v zahodne evropejske dežele, od 21 dni skrajšala na 10 dni. Vsi smo razodevali svoje skušnje o goveji kugi in skor vsi smo bili prepričanja, da kužnina k večemu 9 dni tlí v živinčetu, dokler se očitno ne prikaže, in da tedaj ni nikakoršnega vzroka, da bi živino več kot 10 dni v zaprtii (kontumacii) imeli, predno sme prestopiti rusovsko ali podonavsko mejo. Da zdaj skozi 21 dni zadržujejo goveda v kontumacíi, dela veliko škodo kupčíi, pa je tudi nevarno, ker brezvestni barantači živino, da jo odtegnejo dolgočasni zaprtii, ženó skrivé (kontrabant) čez mejo in tako večkrat zatrosijo kugo. Ako pa se zaprtija skrajša na 10 dni, bode kontrabanta gotovo konec, ker 10 dni je kmali prestalih in posestnik živino potem pošteno in brez strahú žene čez mejo.

Druga razprava je bila o tem, kako naj se ravná s kožami, parklji, čevami, lojem, kravjo dlako, svinskimi šetinjami, volno itd., in kako naj se na železnici čedijo vozovi, v kterih se je kužna živina peljala. Krop in vreli lug sta bila za najboljo sredstvo spoznana, s kterima naj se vpričo dotične komisije čedijo vozovi.

Ker je pasje stekline čedalje več, se je zbor posvetoval, kaj bi bilo storiti, da bi bilo te bolezni manj. Živahno je bilo besedovanje. Pasji davek naj se vpelje povsod — to so vsi trdili, in povsod vpelje tudi popis vseh psov in neki poseben red, po kterem se morajo oskrbovati psi. Da bi psi nosili zmiraj torbe na gobcu, je bilo zavrženo. Prof. Ahmed Effendi iz Carigrada je povedal, da ni res, da na Turškem ni stekline.

Četrta razprava je bila o boleznih, ktere po postavah kupčijo razderajo. Ker ima skor vsaka država druge bolezni, ktere se imenujejo „zavarovane bolezni“ ali „patentni tadli,“ je tolika zmešnjava o tem, da se že davno živo čuti potreba, da bi vse države zavoljo kupčije imele le eno in isto postavo. To potrebo čutijo najbolj tisti, ki so na meji dveh držav, ktera ima vsaka drugo postavo. Zbor je sklenil, naj za „zavarovane bolezni“ veljajo pri konjih in sploh živini konjskega spola: jasna slepota — 7 dni, smrkelj, kužna smolika, kožna črvivnost in naduha — 14 dni, tišavka 21 dni, mesečna slepota — 28 dni; — pri goveji živini: pljučni tuberkelni in francozi — 28 dni, pljučna kuga — 42 dni, goveja kuga — 7 dni; — pri ovcah in kozah: kozé — 7 dni, garje — 14 dni; pri prešičih ikre in trihine — 14 dni. —

Ko so bile vse te razprave dognane, sta v nedeljo profesorja Unterberger in Ravič iz Rusovskega razlagala sibirsko kugo, rekši, da ni druzega kot neka oblika antraksa (črma), ktera se še najbolje ozdravlja s chinin. sulf.

Ko so bile zborove obravnave končane, se je v pondeljek zjutraj en del zbornikov podal na ogrsko posestvo nadvojvoda Albrehta v „Ungarisch-Altenburg,“ med kterimi je tudi pisatelj teh verstic bil. Po naukazu svetlega nadvojvoda smo bili tú res slovesno sprejeti; 39 voz nas je čakalo, ko smo se po železnici pripeljali v Strass-Somerain. To je neizmerno posestvo, ki se razširja doli do Wieselburga — rekli so nam, da obsega 10,000 oralov obdelane zemlje. Videli smo okoli 1000 glav izvrstne goveje živine holandskega, švajcarskega, štajarskega in lavantinskega rodú. Ogledavali smo višo kmetijsko šolo v Altenburgu, izvrstno oskrbljeno z vsem, kar je učencem treba v poduk. Maloktera druga kmetíjska učilnica v Evropi prekosí to šolo, na kteri, razun ravnatelja, učijo še 4 učeniki. Tù je pisatelj teh vrstic iz ust ravnatelja slišal častno novico, da se njegova nemška živinozdravska knjiga rabi pri učenji živinozdravništva na tej šoli. — Ob treh smo se vsedli k obedu, ki nam ga je napraviti dal svetli nadvojvoda Albreht. Kaj dobro smo se imeli; radost pa je do vrhunca dospéla, ko so se v veseli skupščini začele

napitnice. Tù se je pokazalo, da je bil naš zbor res zbor vseh evropejskih narodov, kajti vsak je napival v svojem jeziku in vsi drugi so mu po svoje radostni pritrkovali. Nemškim napitnicam je sledila magjarska, za to pa francozka, turška, italijanska, poljska, portugiška, hrvaška, slovenska itd. Naj, kolikor se še spominjam, povem, kako sem v slovenskem jeziku v tem slavnem mnogojezičnem zboru na magjarski zemlji napil zdravico: Gospôda! Dovršili smo svojo nalogo v dunajskem zboru. Hvalijo nas za to. Pri nas ni bilo ne desne ne leve stranke; naš centrum bil je le napredek vednosti naše! Snidli smo se sinovi vseh mater, ki jih šteje omikana Evropa; noben narod ni gospodoval druzemu; prosta je bila vsakemu beseda, kakor je danes; isti namen nas je vodil vse: napredek vednosti naše. Bog daj, da dobro seme, ki smo ga sijali, rodí obilo sadú. Zato napijem: Bog daj srečo, da vlade zvesto izpolnijo, kar smo sklenili v zborih naših. Slava Vam! — In „živio, eljen, eviva, hoch itd.“ so doneli po dvorani, kakor da bi bili vsi razumeli, kar je napitnica rekla.

Ločili smo se kakor bratje ene matere, veseli vsi, in vsi enega občutka, da nikdar ne pozabimo dunajskega zbora in magjarskega Altenburga. — Čez dve leti je zbor v Cirihu v Švajci. Dr. Bl.

Národne stvari.

Glasi domorodni o novem času.

(Dalje.)

Iz Kranjskega D. A.

Al če nemškomagjarski dualizem še manj velja ko Bachova in Schmerlingova sistema, navstane vprašanje: kterega pota se Avstrija vendar držati hoče zdaj, ko je absolutizmu in ustavnemu centralizmu menda za vselej odklenkalo? Kteri je vendar tisti edinopravi pot, po kterem bi Avstrija svoj namen dosegla?

Kakor je obče znano, priporočajo Čehoslovani historični federalizem za najboljo — za edinopravo podlago, na kteri naj se nova Avstrija po potrebah sedanjega časa zida. Res je sicer, da ima historični federalizem ne samo med Slovenci, ampak po celi Avstriji sila mnogo prijateljev, ki so ga tako neprestrašeno zagovarjali in priporočali, da je bilo mnogim izmed njih v ječah stanovanje odločeno; al pri vsem tem se nam tudi federalizem na historični podlagi popolnoma ne dopade, tudi tak federalizem ne bi zadostil, saj po mojih mislih ne, potrebam, željam in pravicam različnih narodov, iz kterih Avstrija obstaja. Vsled tega federalizma bi se namreč Avstrija razdelila na deželne skúpine ali grupe na stari historični podlagi. Te deželne skupine imele bi vsaka svojo dvorno kancelarijo in razun do zdaj navadnih posameznih deželnih zborov, še občne deželne zbore ali skupščine, v kterih se bi obravnovale občne zadeve vseh tistih dežel, ki spadajo v to ali ono deželno skúpino. Mi Slovenci bi prišli po tem takem v deželno skúpino notranje-avstrijsko, pod ktero bi spadalo Koroško, Štajarsko, Kranjsko, Goriško in Istra. —

Al naprava take skúpine notranje-avstrijske bi po mojih mislih nam Slovencem še le potem koristila in k dosegi pravice pomogla, ako bi se v občno skupščino samo občne zadeve jemale, ki se vseh enako tičejo, naj je kdo Nemec ali Slovenec; svoje domače narodne zadeve pa naj bi si slovenski Notranje-avstrijanci vsi skupaj v enem, in nemški v drugem zboru vsak po svoje v porazumljenji z vlado, sicer pa neodvisno drug od druzega, poravnovali. Ako bi pa Slovenci v tej novo osnovani notranji Avstriji obsojeni bili še dalje po sedanjih posameznih deželnih zborih ali v občni skupščini pri nemški večini prosjačiti in beračiti za narodne pravice, ktere nam gredo po Božji, naturni in cesarski postavi ravno tako ko Nemcem, potle bi ostali mi Slovenci tudi v toliko priporočani notranje-avstrijski skupini še vedno le — misera contribuens plebs —; ostali bi v svojih svetih pravicah še vedno od Nemcev popolnoma odvisni, v narodnem oziru brez pravice in brez veljave; prišli bi v tisto neprijetno politično stanje, iz kterega so se Hrvatje in Slovenci srečno izkopali in iz kterega se Slovaki, Rusini, Srbi in laški Tirolci na vso moč izkopati prizadevajo, in narodnih prepirov, zmešnjav in tožeb ne bi bilo konca ne kraja. Ravno taka godila bi se tudi po vseh druzih deželnih skupinah, ktere nam federalisti nasvetujejo, obstoječih iz dveh ali treh narodnosti. Na Tirolskem ravsali in kavsali bi se Talijani in Nemci, na Češkem Čehi in Nemci, na Ogrskem Magjari, Slovaki, Rusi in Srbi itd. Skratka: v Avstrii preustrojeni na podlagi historičnega federalizma imeli bi po raznih deželnih skupinah vse one prepire in zmešnjave na malem, ktere imamo v celokupni Avstriji na velikem.

Ako bi se v deželnih, na historični podlagi osnovanih skupinah razun občnih skupščin še toliko deželnih zborov naredilo, kolikor je v vsaki skupini različnih narodnosti, bi se sicer tem zmežnjavam nekoliko v okom prišlo, al popolnoma vendar ne. V Avstrii je, kakor se že na vsakem bankovcu vidi, deset opravičenih in od Nj. veličanstva cesarja našega za ravnopravne spoznanih narodov. Ti so: Nemci, Magjari, Čehi, Poljaki, Rusini, Romani, Talijani, Srbi, Hrvati (ki se le po veri in po cirilici ločijo) in Slovenci. Tem deseterim znali bi se k večemu še Slovaki prišteti, ki se književno še niso popolnoma s Čehi zedinili. — Vsak od teh 10 ali 11 narodov ima enako pravico do ravnopravnosti in do tolike svobode in samostalnosti, da si more svetinjo narodnosti svoje varovati, braniti in duhu časa primerno razvijati. Vse overe, ki temu cilju in koncu nasprotvajo, morajo se odpraviti. Kakor je leto 1848. naredilo, da smo pred postavo vsi enaki, naj je kdo plemenitega ali prostega stanu, tako mora sedanji čas vse narode ravnopravne storiti, naj so veliki ali majhni, od nekdaj previlegirani ali od nekdaj prezirani. Saj majhnim in preziranim narodom je ta neodvisnost še veliko bolj potrebna, ko velikim, ker je znano, da velike ribe male žro, ne pa male velikih. Kakor torej vsak narod daje cesarju, kar je cesarjevega, tako naj se dá tudi vsakemu narodu, kar je njegovega. Ta ravnopravnost se mora razodevati pri upravi, pri sodništvu, pri šolstvu, pri deželnem in deržavnem zastopništvu in pri deželni in središnji vladi. Vsak narod moral bi do visoke centralne vlade v ravno tistem razmerji stati; vsak narod moral bi pri njej stalnega in zvestega tolmača narodnih želj in potreb in ob enem svojo najvišo narodno oblast (Behörde) imeti, ki naj bi v ministerskem posvetu sedež in glas imela in se dvorna kancelarija ali kakor koli imenovala. Z eno besedo: vsak narod naj zadobi toliko samostojnosti in avtonomije, ko narod hrvaško-slavonski; potle še le bi po naših mislih Avstrija svoj pravi namen — svoj ideal — popolnoma dosegla; potle še le postala bi zares avstrijska, to je: Nemcem nemška, Magjarom magjarska, Slovanom slovanska itd. Potem še le bi avtonomija in ž njo vred ravnopravnost narodna popolnoma resnica postali, v šolah, pisarnicah in povsod v javnem življenji. Potem še le bi se vsakemu narodu pot do omike, do časti, slave in blagostanja popolnoma odprl, tako da ne bi noben narod, ki bi še vprihodnje v omiki zaostajal, vzrok tega na druge zvračati mogel; ampak bil bi primoran, to sam sebi, svojí nezmožnosti ali pa svoji

lenobi pripisovati. Potem bi ponehale vse tožbe o zatiranji te in one narodnosti; le tisti bi še kaj pogodrnjali, kteri mislijo, da krivico trpé, ako se jim priložnost odvzame, drugim narodom krivico delati. Pa nič zato, naj le taki možje godrnjajo in kisle obraze delajo, kolikor hočejo, kajti ravno to bo najbolj gotovo znamnje srečne prihodnosti Avstrije naše, če bodo tisti možje ali narodi, ki svoje častí in slave v poniževanji in zatiranji druzih narodov iščejo, v svoji bedaliji in prevzetnosti kisle obraze delali. Nova Avstrija bi se pri tem čedalje bolje počutila, iz vseh sedanjih stisk in nadlog se rešila in toliko slavo in moč zadobila, kakoršne do zdaj še nikdar ni imela. (Dal. prih.)

Šolske stvarí.

Zagrebška gimnazija in realka.

Program kraljevske gimnazije v Zagrebu ima na čelu zanimiv spis, kteremu je naslov: *„Sudělovanje kuće odnosno i občine s učilištem u odgojivanji i naobraživanju gimnazijalne mladeži.“* V njem Miroslav Nagel, učitelj verskega nauka, staršem i skrbnikom na srce polaga dolžnosti, ktere morajo spolnovati, ako hočejo, da v učilnice dosežejo svoj namen, poslednjič jim o kratkem razlaga šolske postave, iz kterih se razvidi upljiv, ki ga morejo starši in njegovi namestniki imeti pri izreji in izobraževanji šolske mladine. — Iz šolskih vesti posnamemo, da se je hrvaški jezik učil v vseh razredih po 3, nemški v prvih dveh razredih tudi po 3 ure, a v vseh viših le po 2. — Učiteljev ima 15. — Predmetje, kterih so se učili le nekteri učenci, bili so: krasopis, risanje, laški i francozki jezik, gimnastika, pevanje i brzopis. — Učencev šteje z začetkom leta 474, konec leta 419; po veri bilo jih je 383 latinsko-, 17 grško-katoliških, 12 pravoslovnih, 7 židov. Razvrstitve po narodnosti ne nahajamo; — štipendistov je bilo 24, učnine oproščenih 289.

Enajsto godišnje izvešće (poročilo) kralj. vélike realke v Zagrebu prineslo je matematičin spis pod naslovom: *„Skladnja (Combinationslehre) i nje uporaba kod množitbe i potentovanja sastavljenih algebraičkih izrazah.“* — Šolske vesti priobčujejo, da se hrvaški jezik v vseh razredih učil po 3 ure na teden, nemški v štirih prvih razredih tudi po 3 ure, v 5. in 6. pa po 2 uri na teden. — Izvanredni predmetje bili so: štenografija, pevanje, laški jezik, telovežba. — Rednih učiteljev ima 12, izvanredne 3. — Učencev bilo je s početkom leta 152, konec leta 136; po veri 110 katoličanov, 11 nezedinjenih grkov, 14 židov, 1 protestant; — po narodnosti 109 Hrvatov, 5 Slovencev, 2 Čeha, 1 Lah, 5 Nemcev. Z realko sklenjena je učilnica za učitelje na malih nesamostalnih realk; bila sta 2 kandidata v prvem i 2 v druzem tečaji. — Društvo za podporo siromašnih realnih učencev prejelo je 287 gold., a izdalo 207 gld. 52 kr. Izvrstni govor, ki ga je konec leta za slovó govoril Dragutin Kössler, učenec 6. razreda, sklepa realkin program.

Da sta obá programa skoz in skoz v domačem jeziku, skoro ni treba opomniti. Nam se je pa še vedno boriti za pravopis slovenskih priimkov in krajinih imen. Žalibože!

Slovniške stvarí.

Književnik.

Časopis za jezik i poviest hrvatsku i srbsku i prirodne znanosti. Godina II. svezak I.

Ta časopis so letošnje „Novice“ sicer že naznanile, vendar pa mi bodi dovoljeno, da nekoliko tanše o poglavitih njegovih sestavkih govorim. Našim čitateljem bode tak posnetek sedaj morda tem zanimiviši, ker se enaki letopisi imajo tudi pri nas na Matičine stroške sestavljati i izdajati. Začnimo toraj „književnikove“ spise pregledovati!

V prvi razpravi priobčuje dr. Ivan Crnčić starine otoka Krka, po laški Veglia. Kdor je kedaj le prve tri strani Kopitarjevega „Glagolita Clozianus“ prečital, vé, da je Krk imeniten za glagolsko pismenost. I v resnici, gosp. Crnčić nam razun manj zanimivih rimskih napisov i slovanskih spomenikov podaja po svojih mislih važen glagolski napis, kterega je posnel z nekega kamena v cerkvi sv. Lucije „u Drazi Bašćanskoj.“ Ta spomenik je že zato imeniten, ker glagolskih napisov ni ravno premnogo i ker, kakor je znano, imajo napisi za razvitje i zgodovino jezika kakor podpora paleografii veliko vrednost. Skrben pretres i ocenjenje njegovo se ima v kratkem iz veštega peresa g. Jagića pričakovati. Ta sestavek pa nam kaže učeno, ali vendar okretno i narodni govorici skoz in skoz zvesto pero g. Crnčića, tako da je prava krasota čitati ga.

V drugi razpravi: „pjesnici hrvatski XVI. vieka“ nadaljuje g. Kukuljević bibliografije starih dubrovaških pesnikov, ki so pisali pred zlato dôbo Gundulića ter opisuje njih življenje i spise, — delo jako zaslužno za slovstvopisce jugoslovenske. Enako važnost, nu za zgodovinarje, ima tretja razprava dr. Fr. Rački-ega: „ocjena starijih izvora za hrvatsku i srbsku poviest srednjega vieka“, v kteri imenovani povestničar pretresuje domače leto — i zgodopisce XIV. vieka.

Četrto razpravo: „o rodjenicah ili sudjenicah“ je napisal našemu slovstvu že znani g. prof. M. Valjavec. Razun kratkega, pa jedrnatega i razvidnega posnetka vsega tega, kar je imenovani pisatelj sam v „narodnih pripoviedkah u i oko Varaždina“ i v „Slavische Bibliothek“ priobčil ter po slovenskih listih razglasil ali našel, še primerja g. Valjavec imenovane bitnosti enakim prikaznim srbskega, nemškega, grškega i latinskega basnoslovja, tako, da dobiš jasen pojem (begriff) tega zanimivega pretmeta.

V peti razpravi: „Hrvati na izmaku XV. i na početku XVI. vieka“ nas pelje gosp. Mesić v tiste burne čase nazaj, ko so se Hrvatje zdaj s Turkom, zdaj z ljudovlado sv. Marka bíli, zdaj ogrskim, zdaj nemškim kraljem v pest prihajali, pak vendar vkljub tolikim zunanjim i notranjim nevarnostim samosvojnost ohranili. Gosp. pisatelj nam podaja živo sliko tadanjega plemstva hrvaškega i njegove navskrižne politike. Tudi o Slovencih zveš marsiktero iz tega mikavnega spisa.

V šestem sestavku razvija gosp. Vatroslav Jagić „slovjensko jezikoslovje“ z oziri na filologijo grško i nemško. Pisatelj nam kaže, koliko truda, časa i zmot je trebalo, dokler se ni prišlo na pravo pot, po kteri se imajo jezikove prikazni razlagati. Posebno poučno je to, kar g. Jagić o slovanskem jezikoslovju ruskega i „hrvatsko-srbskega“ naroda piše. Premnogo stvarí vsega prematranja vrednih je tù razloženih, i jaz ne morem dosti živo priporočiti tega sestavka našim jezikoslovcem, ker še, žalibože! tudi mi Slovenci dandanašnji po enakih tamnih potih blodimo, kakor nekdaj Rusi i Srbo-Hrvatje. Inako pa je ta spis jasno znamenje razširjene i vsestranske učenosti i bistroumnosti gospoda pisatelja. Jako ljubo bi nam bilo čitati kmalu nadaljevanje tega predmeta, posebno o najnovejšem jezikoslovstvu.

Enak imenovanemu predmetu je, — da Veberovo obrano „o hrvatskem stihotvorstvu“ kakor manj važno preskočim, — spisek našega g. Ivana Macuna: „razvitak slovenske slovnice.“ Gosp. pisatelj nam na drobno popisuje zdržek (inhalt) Bohorićeve prve slovenske slov-

nice, izišle izpod tiska 1584. leta pod naslovom: „Arcticae horulae successivae.“ Mi smo g. Macunu za to razpravo jako hvaležni, samo eno moramo reči, da je g. pisec Bohorića preostro sodil. Naj se pomisli, kje je še bila takrat slovanska filologija i jezikoslovna znanost sploh! Enako pretresuje gosp. Macun prvega hrvaškega slovničarja Jerneja Kašića delo: „Institutiones linguae illyricae. Romae 1604“, vendar je temu zaslužnemu možu nekoliko milostejši. Mi Slovenci bodemo našemu rojaku tudi za nadaljevanje tega sestavka jako hvaležni, ker so nam naše stare slovniške i slovstvene zadeve sploh vkljub Kopitarju i „Mittheilungen des historischen Vereines für Krain“ vendar še premalo razjasnjene. Manjka našim zgodovinarjem višega, vseobzirnega, tako rekoč evropskega stališča, s kterega bi to važno dôbo naše zgodovine vredno narisali.

V osmi razpravi: „Dosadanji napredak u prirodopisu“ od Živka Vukasovića se nam razlaga najnovejša znanost o človeškem telesu. Natanko se popisujejo še le za kakih 27 let znane stanice (cellulae), iz kterih se ves človeški ustroj (organizem) razvija. Naše naravoslovce obračam posebno na hrvaško tehnologijo tega predmeta.

V „uzlazu na planine“ od g. J. Torbarja se popisuje bod na Klek i Plišivico, dve izmed najviših (a ne do 7000' visokih) gorá trojedne kraljevine, stoječih v ogulinski regimenti. Zanimivo bode našim čitateljem zvedeti iz tega spisa, da so — kakor vsaj gosp. Torbar meni — potniki s Plišivice našega častitega Triglava opazovali. Natančniši popis tega potovanja ima gosp. prof. Erjavec priobčiti, ki je na deželne stroške ondod potoval.

Do tod razprave; vrnimo se še k ostalim delom časopisa.

Kritični del nima takrat za nas posebno zanimivega niti poučnega; isto tako ni tretji predalek, ki obsega „kratke književne viesti.“ V četrtem razdelku najdeš „hrvatsko-srbski knjigopis za godinu 1864“, kar je jako praktično, i v petem predalu so „meteorologička motrenja“ na zagrebški realki od Ivana Stožiza jasno i pregledno zaznamenovana.

Tù imaš kratek posnetek prvega zvezka „Književnikovega!“ Jugoslovanskemu rodoljubu srce veselja igrá, kako se na našem Jugu stroga znanost, ta luč i nada boljše bodočnosti naroda, v domači besedi tako lepo razcveta. Nas Slovencev naloga je, nikakor ne prezirati tega delovanja naših bratov, nego na naš prid obračati, kar oni dobrega izumejo. Gledé na književno složnost kakor edini pripomoček našega duševnega i s tem telesnega napredka, i gledé na to, da se „Književnik“ rad i pogostoma na naše slovstvo ozira, pravo iz srca priporočamo ta časopis našim učenim rojakom. Zdržek druzega zvezka „književnikovega“ hočem o priliki naznaniti. Janko Pajk.

Oglas o „Čitavnici.“

Na prijazno interpelacijo v „Slovencu“ odgovarjam, da se je 3. zvezek „Čitavnice“ le zavoljo prevelikih del malo zakasnil, da pa bo kmali zagledal beli svet. Prinesel bo res nekaj obrazov za naše župane; vendar čitavničini taki sestavki ne morejo nikakor nadomestiti knjige, ki bi po domače našim županom kazala, kako imajo po postavah županovati. Tako „županovanje“ toraj pričakujemo iz druzih rok.

Zahvaljujem se tu javno za obilo mi podporo materialno, ki je drugemu zvezku prišla od vseh strani in prosim, da mi še 3. zvezek ravno tako zvesto podpirajo ter si ga med narodom širiti prizadevajo; saj brez omike ni svobode, ni avtonomije, ni narodnosti.

Častitim svojim dopisovavcem naznanjam, da naj do 15. oktobra napisujejo: „Št. Peter pri sv. gorah, pošta Podčetrtek (Wind. Landsberg)“, od tistod pa sem v Mariboru koncipient pri dr. Dominkušu.

Z Bogom, Herbersdorf! Srčno te pozdravljam, slovenski Maribor!

V Kozjem 26. avgusta 1865. Dr. J. Gršak.

En teden na Dolenskem.

Spisal Valentin Zarnik.

„Bissens bôs, majne Herren, vor bôs ich am majsten fürchten thu — vor zwaj Dingen: vor die Cholera und vor die Sokolci!

Lastne besede nekega novomeškega nemškutarja.

Kakor se je pred 1865. leti dalječ v jutrove dežele zanesel glas, kaj se je tam v obljubljeni deželi zgodilo, ravno tako so priromale te krasne in pomenljive besede, ki sem jih sestavku na čêlo postavil, tje dalječ v hrvaško deželo, — šle so čez Krko, Savo, Sotlo in Krapino, da bi težko bilo povedati, pri kteri reki so se še le ustavile. Ker pa poleti oddaljen od Zagreba v hosti med vodami, med gorami in šumami, kakor volk, stanujem, mi piše moj stari prijatelj profesor Fr. Erjavec iz zlatega Zagreba, da bi se vzdignila in šla pogledat v dolensko deželo, kaj vendar te čudne besede pomenijo: ali imajo celó v Novomestu kacega Pseudo-Heroda, ki se misli tako nad Sokolci iznositi, kot nekdaj pravi Herod nad Betlehemskimi otročiči!?

List od prijatelja sem dobil v petek dopoldne (18. avgusta) s poročilom, da se drugo jutro na zadnjem hrvaškem kolodvoru pred kranjsko in štajarsko mejo, v Zaprešici, najdeva. Čudne misli so mi jele po glavi rojiti, čitaje, kake zapreke ljudje koleri stavijo in kako popotnike v Nabrežini z ne ravno preveč dišečimi kadili parijo. Vès tužen sem začel premišljevati, kakošna žalostna osoda naših vrlih Sokolcev pričakuje v tem, po gori navedenem izreku tako „strahovitem“ mestu, ki se na videz tako pohlevno Novomesto imenuje. Morebiti več ko desetkrat „Novice“ zgrabim in berem, berem in le berem, da se je do 50 mestjanov prijazno ponudilo, jim do Krškega vozove poslati in jih tri dni zaporedoma gostiti, — mislil sem si zdihovaje: gotovo reveži v Ljubljani ne vejo izreka, ki sem ga temu sestavku na čêlo napisal, — to povabilo so le zanjke, ktere jim stavijo, to so le krokodilove solze, ali pa zapeljivi glasi Sirên od Krke, — Bog vé, kaj z reveži namerjajo, morebiti jih mislijo celó poslati prihodnje leto k veliki svečanosti nemških turnerjev „zum Festschmaus“ v Lipsik v podobi suhih, dobro prekajenih in na zadnje v salu namočenih gorenskih klobas!

Pa mislil sem si, čast in poštenje tirjate, da greva kot hrabra Tebanca v starem veku pomagat svojim bratom: ljubljanskim Špartancem, ki se bodo gotovo pod vodstvom svojega vrlega Leonida — Mandiča — v valovih Krke za vse veke rajše potopili, kakor da bi se novomeškim aligatorjem za klobasanje *) prodali. Se ve, kot hraber Tebanec mislil sem na orožje vsake baže in kako da bi se za tako bitko vredno pripravil; ogledoval sem stare turške sablje, francozke meče, minie — puške in najnovejše amerikanske revolverje; pa nazadnje sem si le mislil: iz tega ne bo nič, vse to imajo gotovo Sokolci, in odločil sem se za mali top iz zadnje turške vojske, kterega bom drugo jutro na pleča naložil, ki so, hvala Bogu, za tako breme, dosti široka.

Tako se je noč naredila, pa zdaj je bilo še huje. Strašne sanje so se poganjale, druge za drugimi: zdaj

*) Klobasanje bi bil, mislim, najbolji prevod za Issleibove „Plaudereien“ v Laibacherci.

sem videl novomeške nemškutarje v podobi sršenov in mnozih druzih strašnih podobah, ki v neizmernem številu revežev Sokolcev na krškem polji pričakujejo; potem sem spet videl, kako se je kandijski most pred Novomestom s strašnim ropotom podiral in s svojimi tramovi zadnjo rudečo srajco v Krki utapljal, in nazadnje se mi še moj top s hrbta zvalí in v Krki utone! Potem sem spet imel pred očmí mojstersko podobo, ki se vidi na desno pri zadnjem oltarju, ko se v cerkev pride, pri sv. Petru v Ljubljani, namreč: moritev betlehemskih otrok, le s tem razločkom, da sem videl namesti otrok zale fante v rudečih košuljah in namesti krvoželjnih rabeljnov v judovski obleki mrtvaško-suhe može v pet sežnjev dolgih „frakih“ in s cilindri, visokimi kot dve Šmarni gori, strašno grdo so se na rudečo-srajčneži krmevžili, le, da so namesti velikih kuhinjskih nožev dolga jeklena peresa v podobi kuhavnic v rokah držali. Na šentpeterski podobi se otroci na jok držijo; tù so se pa fantje le smejali, nekteri celó krohotali. Ko to opazim, se tudi jaz smejati začnem in popolnoma opustim misel, ktera me je v prvi mah prešinila, da bi svoj top nabasal in na „cilindraše“ pomeril. Ko si pa sopet svoj turški top nazaj na pleča popravljam, me strežaj s strašnim basom izbudi, rekoč, da je zadnji čas, da vlaka ne zamudim!

Ko s postelje skočim, vidim — o malum omen! si mislim — da je vse nebo s tamnimi oblaki prepreženo in da gré dež kakor da bi s čubra lil. Pridši na kolodvor, vidim svojega ožnoranega prijatelja, ki mi, smehljaje se, iz vagona miga, kam da naj grem. Naglo se kraj njega vsedem, hlapon zažvižga, in hajd naprej proti krškemu mestu. Al — o jemine! — zdaj še le opazim, da sem turški top domá pozabil. Razodenem svojemu prijatelju strašne sanje, ki so me celo noč mučile, vprašaje ga, če ni tudi on za črno to vojsko, ki nam žuga, kaj pripravil, na priliko, kakošno peklensko baterijo, ker je izvrsten naravoslovec in kemik, kar je vsemu slovenskemu občinstvu že davnej znano. Kakor so severni Amerikanci pod admiralom Faragutom v zadnji vojski take baterije v krnicah Misisipovih poskrili in nastavili, tako bi jih tudi midva ponoči od 19. do 20. avgusta pod kandijski most nastavila, kakor nekdaj slavni krakovski ribič Tenatl *) mreže v Ljubljanici, kadar je šel karfe lovit.

Krohotati se začne, ko vidi moje bledo lice nagrbančeno od samih vojskinih skrbí, in jame me tako-le tolažiti: Prepričan sem, da so gori omenjene besede le izrek posameznega meželjna (filistra), kteremu nobena krtača več ne pomaga; to je le bela vrana; verjemi mi, da so Novomeščanje in v obče Dolenci zdrave, čvrste in krepke korenike slovenskega naroda, nad kterimi boš svoje veselje imel; treba jih je le izbuditi; treba jim je pokazati, kaj je slovenska mladež, slovenska moč in gibčnost, slovenska pesem in v obče, kaj je naša narodna civilizacija; treba je pokazati dolenskim dekletom, da se znajo slovenski mladenči vse bolj „elegantno“ in „graciozno“ na plesu vrtiti kakor pa zarjeveli, s prahom aktov potreseni, veselemu življenju odmrli birokrati, ali pa drugi debeli meželjni, ki mislijo, da je to najkrasnejša knjigarnica za izobraževanje človečanstva, ktera obstaja iz visokih steklenic, polnih sladkega vinčka in pa širokih vrčkov, iz kterih „Märzenbier“ kipí. Ljubi moj, to so ti protivniki vsake tiskane pôle; k večemu ti vzame vsake kvatre „Intelligenzblatt“ Laibacherčin v roke, trdno misleč, da je to vse eno: sv. pismo ali pa Laibacher Zeitung. — Jutri mora v Novomestu zmagati — Sokolovo pero in krepka slovenska beseda, ne pa, da bi midva nedolžne mestjane, ki se pohlevno v božjem strahu na trati veselé, s turškimi topovi in pa s peklenskimi amerikanskimi baterijami o petstoletnici pozdravljala. — Vidiš, ljubi moj, nama hrvaški zrak, hvala Bogu, dobro dé, in bolj na debelo stran vdarjava, toraj ne bova mogla po telovadskih brunih plezati; šla bova kot bradata, ožnorana misijonarja med zbrano množico in zinila bova ktero, ako priložnost nanese. Če naji poslušajo, je prav; če ne, se spet nazaj proti Krki obrneva in kakor je nekdaj sv. Anton ribicam, tako bova midva krškim rakom, po vsem izobraženem svetu slovečim, eno povedali, saj so na glasu, da so strašno veliki, bistroumni in radovedni, posebno zvečer, kadar se grejo na travo past. Gotovo se jih bo velika množica okoli naju zbrala in naji pozorno poslušala. Za plačo take pazljivosti jih bova nazadnje v klobuk pobrala, spekla in pojedla; imela bova večerjo, ktero bo nama vsak „gourmand“ iz Pariza ali New-Jorka zavidal. Vidiš, ali naj se najina osoda v Novomestu tako ali tako obrne, vedno sva na dobičku.

Prav sem dal prijatelju, in ni mi bilo več žal, da sem turški top na Hrvaškem pozabil. — Tako se pomenkovaje stopiva na brod in prepeljavša se čez Savo prideva v Emavz — to je v Krško mesto — dež pa je še vedno neznano lil. (Dal. prih.)

*) Eden največih originalov iz domačega življenja, kterega v nadaljevanji ne bom nikakor pozabil opisati. Pis.

Ozir po svetu.

Nova pisma iz Srbije o Srbii.

(Dalje.)

Iz Kisle vode smo se vrnili v lepo vas Žabare pri Topoli. Prenočili smo v hiši in po sobah, kjer je tudi knez Miloš vselej na svojem potovanji prenočeval. Blizo te vasi je druga lepa vas Čumič. Obe te vasí ste zato imenitni, ker delate najboljšo rakijo (slivovec) vse Srbije. Res je neka posebnost. Srbska rakija je sploh dobra in zdrava, da ji na svetu para ni, al čez žabarsko in čumičko je ni. Celó v Rusijo se pošilja, kjer jo čislajo nad vsako drugo. V Rusii so neki oštarije z nadpisom: „žabarska rakija“ — „čumička rakija.“ Tudi Negotinsko vino se pošilja v Rusijo.

Pri Žabari pregazili smo zopet reko Jasenico in gazili naprej po strašnem blatu v veliko in lepo selo Svetlič, kjer smo pri nekem bogatem seljaku dobro in veselo živeli. Njegov grozno stari oče, ki ima svojih 110 let na hrbtu, je nam veselje delal. Povedati moram, da je po Srbii mnogo po sto in še več let starih ljudí, in da se nahajajo tudi po 130 let stari. Iz tega se vidi, da je Srbin silno trdnega života. Gori omenjeni starec, kteremu že noben las več ni glave pokrival, je vzel, ko smo mi večerjali, gosle v roke in popeval je naprej in naprej brez preneha junaške pesmi pri silnem ognju v veži. Sedeli smo vselej do jedne ali dveh čez polnoč pri ognji. Njegovo premilo petje in prelepo drglanje na gosli ni dalo noben večer ne nam ne ženskim spati. Ženske so se opolnoči vzdignile in so okoli strašnega ognja v grozno veliki veži „kolo“ z možkimi veselo plesale. Srbski narod je vesel; vsaka kuča ima svoje gosle, dudle pri handžarih in puškah, in če le dudla zapoje, gajda ali gosli zabrenčijo, vse se naenkrat v kolo spravi, pa hajd, naprej veselo poskakovanje in mendranje brez konca in kraja. Na svojem potovanji sem večkrat videl narod po debelem blatu „kolo“ veselo plesati. Povsod so nas in vsaki večer gosle razveseljevale; al nikjer tako ne kakor v Svetliču. Mali nepokriti magazin, ki je čepel starcu vrh suhega grla, ktero je večkrat moral s čašo rakije pomočiti, bil je tako silno poln lepih junaških pesem, da nam je vsaki večer novih iz svojega neizprazenljivega zaloga motal.

Nektere pesmi so tako silno dolge, da jih je po celo uro naprej in naprej popeval, oddahnil se je le toliko, da je čašo rakije popil.

Starček mi je pripovedoval, da je njegov oče se pod junakom Koča Petrović-em bojeval. Bil sem jez takrat, je rekel, že v moških letih. Koča Petrović je bil slavni junak. On je bil prvi, ki je narodu srbskemu pokazal, da se dá streti turški jarem. Da! on ga je od leta 1788 do 1792 tudi strl s svojim junaštvom in Turka iz vse današnje knježevine popodil. Za čas njegovega slavnega življenja je srbski narod slobodo vžival. Pa Koča Petrović po izdajstvu pade Turkom v roke, ti ga na kol nasadijo; Koča na kolu nataknjen slavno svojo dušo izdihne, narod srbski pa zopet v turško sužnost pade, in mirno težak jarem nosi do 1804. leta, ko ga je počel lomiti drugi slavni junak Črni Juri in ga v nekoliko letih tudi vsega strl in Turka kakor Koča iz vse Srbije popodil ali pobil! Pa tudi Črnega Jurja je 1813. leta nesreča obiskala in narod zopet pahnila v staro sužnost, v grozovite težave in muke, dokler se ni 1815. leta pokazal narodu tretji junak, knez Miloš, ki je turški jarem za vselej strl. Šedaj je 50 let, odkar se je narod srbski pod slavnim Milošem za svobodo boriti začel in si slobodo na veke zadobil. Zato pa bo letos meseca maja v Topčideru v ta spomin veliko narodno veselje in praznovanje, za ktero se tukaj v Kragujevci v vojniški fabriki raketeljni in druge rečí izdelavajo.

Koča Petrović je Črnemu Jurju Petroviću pot pokazal, po kterem se mora dospeti do slobode. On je trnjavo pot gladil in sekal s handžarom in jo požigal s strelnim prahom! Da ni bilo slavnega Koča, ne bi tudi bilo niti slavnega Črnega Jurja niti slavnega kneza Miloša. — Stari starček v Svetlič-u mi je pripovedoval, kako so se Srbi pod Kočem in Črnim Jurjem s Turki vojskovali. Rekel je, da narod ni druzega orožja v rokah imel, kakor gorjače, batine in kole! Puške, handžare, nože, sekire, kose in drugo železno orodje so bili že pred vstajo Turki narodu odvzeli. Redko kdo je imel kako puško v hosti skrito. Pa čemu mu je bila puška brez strelnega praha? Bolj srečen je bil, kdor si je bil hanžar, nož, sekiro, koso itd. skril. Ko smo kako turško četo v zasedi s kamenjem in z batinami pobili, bila je naša radost nepopisljiva, kajti dobili smo vselej dovolj pušek in strelnega praha, sabel, hanžarov, denarjev in obleke. Tako je pod Kočem in Črnim Jurjem narod z veliko težavo v roke dobival orožje, za ktero se je moral, kaj bi rekel, z golimi rokami biti. Ko smo kak turški grad napadli in vzeli, dobili smo izvan druzega orožja tudi vselej dosti topov in denarjev. Zadnja leta je imel Koča lepo dobro oboroženo vojsko, za ktero si je bil orožje pri Turkih nabral! Ko je bil Koča na kolu umrl, so Turki narodu vse železje vzeli. In ko se je Črni Juri na Turke vzdignil, vse je imelo gole roke, pa slavni junak je znal Turčinu tako dobro orožje jemati, da je nazadnje imel čez 80.000 mož dobro orožene vojske in okoli 100 topov! In ko je slavni junak Črni Juri 1813. leta padel, so Turki zopet vse narodu pobrali, narod je bil gol in brez vsega orožja, tako da Miloš 1815. leta ni imel ne jednega topa! Nekteri so v hostah skritih pušek poiskali in pod njegovo zastavo pritekli, pa večidel je imel narod le gorjače in batine v rokah. Bog me! srbski narod se je strašno za slobodo boril; pa njemu, ki si sam pomaga, tudi Bog pomaga, in Bog je dal, da narod srbski zdaj živí v najlepši slobodi, za ktero je vekove svojo krv prelival. Pa predaleč sem zašel, moram vrniti se k svojemu potovanju.

Iz Svetliča gremo v malo mesto Rače, ki stojí na veliki rodovitni ravnini. Mestjani so trgovci in zemljedelci, oni pridelujejo kaj dober duhan, in so sploh premožni, da, bogati in kaj pošteni in priljudni ljudje. Mestice ima lepo novo cerkev in mnogo lepih hiš in štacun. Jez sem stanoval pri svojem tovaršu in ženscu gosp. dr. Kovačevič-u, že iz Dunaja znanem prijatlu. Dobri gospodine prijatelj dr. Petar Kovačevič me je od kuče do kuče svojih prijaznih someščanov vodil, bil je namreč takrat praznik 40 mladenčev (40 mučenikov). Ta dan je praznik ali slava raške vinske gore. Se vé, da ta velik praznik nihče nič ne dela, ampak pije in pije se, kar se more in dá! Kdor hoče ta dan pošteno (!) praznovati, mora že pred poldnevom 40 čaš vina ali 40 čaš rakije popiti — to je, vsacemu svetniku eno na čast. Ta dan gré namreč vse iz mesta v vinograde, ondi v veselem društvu vse mesto skup pije, jé in se veselí. Letos je bil pa strašno debel sneg, narod v vinograde ni mogel, zato so prinesli vsi meščanje o poldne jedí in pijače v veliko kučo k stricu gospodina dr. Kovačevič-a in tù so se meščanje veselili pri raznih jedih, pijačah, pri dudli, gajdi in pri goslih od poldne čez polnoč. Tudi jaz sem bil med njimi. Ko smo se o poldne v hiši skupili, so počeli možje drug druzega izpraševati, koliko čaš je že popil? Kdor jih še ni imel 40, je moral pred jedjó dovršiti, kar je manjkalo! Mene in mojega prijatla je veselo društvo te strašne naloge po prošnji in usmiljenji oslobodilo. V Rači se mi je zdelo, da sem v Šentjerneji na Dolenskem. Kakor Šentjernej stojí tudi Rača na lepi vegasti ravnini pod vinskimi holmci in hribi; ima dobro vino, in mestjanje so kakor Šentjernejčanje kaj prijazni, dobrovoljni, veselo popevajoči ljudje; kakor Šentjernejci so si drugi druzemu v rodu in v lepem prijateljstvu.

Iz Rače gremo kroz mestice Batočin zopet na reko Moravo v selo Brzane, dobrih šest ur daleč. Tako strašnega potovanja nisem še doživel kakor je bilo to: Blato, konjem čez kolena debelo, bilo je pokrito s tankim ledom, ki kónj nikakor ni mogel držati. Presk! presk! je led zmirom preskal in pod njim cmok, cmok! se je mastno blato glasilo. Velika moravska dolina je bila vsa v led spremenjena, po njej smo toraj jako težavno naprej hrustali in cmokali! Vrh tega nam je ostra burja obraze brila ko britev! Morava in Drina ste lepi, veliki mnogo popevani reki. Oni ste narodu srbskemu to, kar ste lepa Sava in Drava narodu slovenskemu. Iz sela Brzane gremo v klošter (monastir) Graničarica na smederevski cesti. Ta klošter, ki je okoli 500—600 let star, so Turki grozno pokvarili, zid je že ves počen in stara cerkev žuga, podreti se. Po razpočenih stenah so malanim svetnikom vsi nosovi, očí in tudi roke odtrgane. Malarije so bile jako lepe, njihovo oskrunjenje kaže turško divjaštvo.

Iz kloštra Graničarice gremo v selo Desimirovac, tukaj mi je silno stara ženica, ki ji po vsem obrazu redek siv mah raste, to le grozovitost pripovedovala: Ko sem bila 15 let staro deklè, imela sem staro sosedo in prijateljico, ki je bila majka treh sinov, eden je bil pop, dva pa seljaka. Leta 1813 so Turki vse tri na kole nataknili! In žalostna majka je njim po 4 do 6 dni hladne vode nosila in tako njim tolažila strašne bolečine. Pomislite, gospodine, kako strašne bolečine so bile to, ne samo za nesrečne sinove, ampak kakošne so bile tudi za majko! — Iz tega sela gremo v Kragujevac domú, in izvršili smo 49 dni dolgo in grozno težavno potovanje. Potovali smo v največi zimi, po največem snegu in blatu in po največih mlakah, vodah in ledu. Dozdaj sem vam imenoval imenitniše štacije, v kterih sem kaj videl; male sem zamolčal. Zdaj vam čem pa v kratko povedati, kaj sem v narodu sploh opazil.

(Dal. prih.)

Baron Juri Vega in slovesnost njemu v spomin v Zagorici 26. dne t. m.

Povejte, drage nam „Novice,“ občinstvu, da 26. dne tega mesca se je namenilo nekoliko Dunajčanov obiskati rojstni kraj barona Jurja Vega.

Juri Vega je bil sin bornih staršev, rojen 1754. leta v Zagorici fare Moravške na gorenskem Kranjskem. Dobrí ljudje so mu pripomogli, da je šel v ljubljanske šole. Tù se je kmali pokazalo, da ima fantič Vega prebrisano glavico; revni kmetovski fantek je hitro prekosil vse svoje tovarše. Ko je pa Vega 1783. leta prvič na svitlo dal analizo matematično, se mu je začudil ves svet. Od te dobe se je naš Juri Vega hitro pomikal naprej. Že ga najdemo 1784. leta učenika računstva pri topničarjih; zatem hrabrega vojščaka pri turški in pri francoski vojski. Povsod je bil Vega srečen; zato je pa prejel častni red Marije Terezije, postal je iz kmeta velik žlahen gospod — baron. Glej Krajna! ta je tvoj slavni sin. Glej fara moravška! ta je prvák izmed tvojih faranov! Al to še ni vse; Vega je postal 1800 leta podpolkovnik (Oberstlieutenant). Hitro se je pomikal baron Vega po vseh teh stopinjah; niso ga pa tirali naprej ne prijatli ne bogastvo, ampak sama izvrstna učenost njegova.

Kako je bil Vega učen, ne pričujejo le same bukve njegove, ki so bile nektere po 2-3-7-8 celó po 30krat natisnjene, temveč družbe učenih v Pragi, Berolinu, Erfurti, Gotingi in drugej, in pa stanovi deželni štirski, ki so si ga bili izvolili souda zarad učenosti njegove.

Baron Vega je bil 1802. leta presodil mere in vage dunajske, in je najdel, da imajo mlinarji na Dunaji in v okolici dunajski krivično mero in vago. Popraviti in naravnati so jo morali, pa prav to je vzrok bil prerane smrti našemu rojaku. Baron Juri Vega se je mnogokrat hodil zračit ob Donavi; tù ga zgrabi neki razkačen mlinar, ga prebode s handžarom (štiletom) ter ga pahne v Donavo, iz ktere so ga bili dne 26. septembra 1802. leta dobili mrtvega.

To žalostno obletnico nameravajo nekteri častitelji Vegovi iz Dunaja v njegovem rojstnem kraji, v Zagorici, tako obhajati, da napravijo spominek na rojstni hiši baronovi in da opravijo zanj ob 10. zadušnico v tamošnji cerkvi sv. Križa. — Pred 14 dnevi smo prehodili in pregledali tisti svét od Kresnic do sv. Križa in doli do Lazov, da bi presodili, od kod bi bila pot kraji in bolji, in našli smo, da od Lazov čez sv. Heleno proti sv. Križu je najbližniši pot v Zagorico od železnice. Samo to bi želeli, da bi dotični župani pot od sv. Helene do vasi Klopce blagovolili malo naravnati, da bi bila pot pešcem polajšana. —

To naznanjamo 1. v slavo vsi deželi kranjski; 2. da spodbudimo vse tiste bistre glavice avstrijske, ktere vedó in znado čislati zasluge rojaka slovenskega, da bi se udeležili 26. sept. t. l. napovedane svečanosti prav obilno; 3. da pokažemo, da baron Juri Vega, utoplen dne 26. sept. 1802, v spominu tudi na Dunaju neumrljiv živí. Želko Vilinski.

Dopisi.

Iz Maribora. *(Vabilo.)* Občni zbor mariborske čitavnice je sklenil, da se napravi beseda v spomin neumrlih zaslug Slomšekovih za slovenski narod na slovstvenem polji. Ta beseda se bo obhajala 24. dne t. m. v Kartinovi dvorani ob pol 8. zvečer. Zbor bo pel: „Iskrenim Slovencem“, „Večernico“, „Preljubo veselje“, „Najbolje vince“, „Lahko noč“ (vse pesmi Slomšekove) in „Kdo je mar?“ Razun tega so na načrtu: „Uvodni govor, samospevi, glasovir in deklamacija.“ K tej besedi prijazno vabimo vse, kterim je Slomšek v blagem spominu. — Ker bi radi s časom postavili našemu blagemu in izvrstnemu Antonu Martinu javen spominek tukaj v Mariboru, v mestu njegove najimenitnejše delavnosti, tedaj bodo čisti dohodki začetek posebne matice za ta namen. Vstopnina je določena na 40 kr. av. v. brez omeje darežljivosti za navedeni namen. Vstopni listi se dobodo zadnje tri dni pred besedo v naši čitavnici, in 24. dne t. m. zvečer pri kasi.

Čitavničin odbor.

Iz Ptuja 4. sept. — V tukajšnji čitavnici bode 10. dne t. m. beseda z govorom, s šaloigro, s petjem in plesom, h kteri so udje uljudno povabljeni. Odbor.

Iz konjiškega okraja na Štaj. J. S. Solzé vam pišem, da nas je v sredo večer Bog s točo strašno pretepal, ktera nam ni samo za letos živež, temuč tudi vse upanje za prihodnje leto vzela. Njive po hribih so odrte, le kamenje s pusto nerodovito zemljo je ostalo; v vinogradih so čez sežen globoki grabni, doline so zasute z glinom, šutom in kamenjem. Toča je pobila nekoliko vojniške, cerkovniške, črešniške in konjiške fare, špitalsko, dramelsko, žiško, loško in šentjernejsko faro pa vso. Ako ne pride od kod hitra in zdatna pomoč, bodo ljudjé še pred koncem leta začeli glada mreti. Bog pomagaj! Zima in suša ste ozimno vzele, da se je komaj seme namlatilo; zmladletno setev je pa suša in toča čisto vzela. Svetujte nam: na koga naj bi se obrnili, da bi hitro pomoč dobili. *)

Iz Koroškega 5. sept. J. R. — 25. dne p. m. se je na Dikši oblak vtrgal, in vsula se je toča in voda tako strašno z oblakov, da že od 50 let ne tako. V četrt ure je bilo vse pokončano. Pri nas v Ovbréh je pa gorske zemlje in drv na kupe; prinesli so hudournki pluge, vozove, zibelke, z eno besedo vse, kar je našla voda na gorah, je pritirala k nam. Tri mostove in pet mlinov je zelo poškodovalo. Neko bajto v kteri ste dve ženski z otrokom prebivale, je okoli zasukala; enega berača je voda vzela in ga tako hitro po grabnih tirala, da ga niso mogle rešiti in še zdaj ne vejo, kje leži. V Ovbreh nismo na preveč nevarnem kraji, vendar nam je voda s prstjo vse povalila, po vrtih in na travnikih. Jejmene! huda bo, ni denarja, ne živeža, ne sena. Posebno trda je za učitelja v takih primerljejih. On je sploh povsod tudi mežnar in mora hudi uri zvoniti; ako se zgodi, da toča pobije, se nad njim grozijo in ga psujejo, da se Bogu usmili! Kdor ima oblast čuti nad cesarskimi postavami, naj se potegne za nas revne koroške učitelje, kajti pri nas še ne velja prepoved, da se o hudi uri ne sme zvoníti.

V Trstu 22. avgusta. ✠ — „Novicam“ se piše 3. t. m. iz Trsta zastran gimnazije: „Slovenski govor bi pa bil skoro ostal, kjer vlani, ako bi se ne bil gosp. Štubelj poslednjo uro usmilil Slovencev, sestavil in govoril malo stvar; hvala mu! Želeti bi bilo, da bi tudi pri dijakih zginila tista indolencija, ktera prepušča vse na razsodbo poslednjemu trenutku.“ — Ker ne moremo verjeti, da je hotel g. dopisnik s temi besedami našo gimnazijo zarad slovenščine žaliti, zato mislimo, da je prejel iz kalnega vira sporočilo, ktero je vzel za resnično ter ga oznanil slovenskemu svetu. Ni res, da se je gosp. Štubelj usmilil Slovencev i sestavil slovenski govor; tudi ni res, da je bil na zadnjo uro sestavljen, pa tudi nihče, kdor resnico vé i ljubi, ne more očitati slovenskim našim učencem indolencije. Kar je v Trstu

*) Kar je storil kranjski deželni poglavar za uboge naše Notranjce, bi utegnil storiti tudi štajarski deželni glavár za vaše siromake. — Do gosp. dr. Kovača pa je treba se pismeno obrniti, da se na drobno pogovorite, kako in kaj. Pisma se mu pošiljajo v Kragujevac. Vred.

gimnazija, bili so trije slovenski govori i sicer vsi zadnjih pet let; predlanskim ga zato ni bilo, ker je učenec, ki ga je imel govoriti, zadnji dan iz Trsta šel; vlani ga tudi ni bilo; ali bilo tudi ni niti nemškega, niti laškega, ker je stari, v pokoj djani vodja sam veliko govoril. Letošnji o pravem času sestavljeni govor se je dal v roke najizvrstnejšemu učencu g. Mahorčiču, ker pa njega ni bila volja govoriti ga, prišel je v roke g. Štubeljnu, ki je sicer res nekoliko vrstic v sredo govora vvrstil, ker se mu je prekratek zdel, sestavil pa ga on ni. Govor je povdarjal, kako potreben, kako častitljiv je materni jezik, i da imajo učenci sveto dolžnost, temeljito se ga naučiti, i ni bil krajši od laškega. — Kaka indolencija pa je med slovenskimi našimi učenci? Kdor koli jih pozná, gotovo jim tega ne bode očital, ker mora soditi po celoti, ne pa po izjemkih, kteri se nahajajo povsod. Koliko lepih nalog, koliko prostovoljnih prevodov iz laškega so učenci med letom spisali! Imamo izmed njih celó take, ki pred tremi leti še brati niso znali, zdaj pa pišejo boljše, nego tù ali tam kak učitelj, ki na gimnazii slovenščino učí, če tudi se tukaj slovenščina le v prostih urah razlaga in še le od tretjega razreda, v vsakem po 2 uri na teden. V tretjem oddelku se je do letos celó le 1 uro na teden učilo; slovenski učitelj pa je, spoznavši, da je to premalo, po dovoljenji visoke vlade eno uro pridal. Zastran šolskega programa naj bode toliko rečeno, da je bil zadnja leta vselej kak slovensk sestavek za-nj pripravljen, ali ni se natisnil, kakor smo čuli zato, ker je bilo — preobilo druzega gradiva. Tudi letos je imelo priti nadaljevanje laškega slovstva v program; ali še le poslednji čas je bilo odpovedano, ker je pisatelj zbolel in umrl; zato je tudi slovenski sestavek kratek. Namenjenega je bilo toliko gradiva, da bi se bilo moralo prositi dovolitve zarad tiskarnih stroškov. Prav pa ima dopisnik, ko pravi, da je bilo več Slovencev na gimnazii, nego jih kaže program. Tako je v osmem razredu zapisanih 8 Slovencev, 5 Lahov in dva Nemca; v resnici pa je bilo 14 Slovanov i le 1 Lah; i še tega dedje so iz Kranjskega, menda iz Loke domá. Ako se nekteri Slovenci, na pr. Godina (ne vemo, kako je to, da sin tako izvrstnega Slovenca, ki se trudi na vse kriplje za slovenstvo, neče biti Slovenec, ampak, kakor mu sploh vsi slovenski učenci očitajo, Italijan!) vpisujejo za Lahe, ker so vsi vneti za laško kulturo, in nečejo učiti se slovenščine, vendar zarad tega še niso Lahi. Ali tudi to se vprihodnje gotovo na boljše obrne, ker sta šolski nadzornik i vodja, ktera oba sta še le med šolskim letom nastopila sedanji službi i dobro slovenski znata, vrla, poštena i pravična moža, slovenščini prav tako prijatelja, kakor vsacemu druzemu predmetu.

Iz Gorice. — Za predsednika c. k. naše okrožne sodnije je izvoljen gosp. baron Karol Codelli, bivši predsednik v Rovinji. Nadjamo se, da bode gosp. predsednik, ki po obilnih skušnjah živo pozná potrebo, da pri sodnijah veljá enaka pravica vsacemu jeziku, in ki dobro zna slovenski in hrvarški jezik, skrbno čul nad tem, da se slovenskemu narodu nikjer in nikoli ne bode krajšala ravnopravnost. Dobro došel nam tedaj!

Iz notranjske Bistrice. — Slavil se je 20. avgusta v čitavnici naši rojstni dan Njih Veličanstva presvitlega cara, ob enem pa se je tudi obhajala obletnica čitavničinega rojstnega dneva. Eno leto in dan stara naša narodna čitavnica prav krepko stojí, čeravno so ji pred letom nekteri nemškutarski našinci prerokovali pogin. Čudno se je sicer narodnjakom našim to dozdevalo, da bi vsahnilo kadaj domače drevo, ktero je v zračji slovenskem vsajeno, in jo oživlja čista sapa domorodna. Molčali so raji, kakor da bi se bili branili, ter si mislili (kar se zdaj že nekako potrjuje) da se kaj takega le primeriti more na pravam, ktere niso „naše gore listi.“ Take naprave res čedalje bolj hirajo, tako, da menda kmali izginejo iz zemlje slovenske. — Beseda 20. avgusta je bila krasna. Prečastiti gospod predsednik je v prijetnem govoru povdarjal namen svečanosti, pa tudi namen čitavnice, kteri se je sèm ter tjè nekako prezirati začel. Namen njen je izobraževanje; zato je živo priporočal branje slovenskih knjig in časopisov in prosil domorodce, naj bi blagovolili posoditi ali darovati čitavničini knjižnici dobrih knjig, kterih bi si udje tudi izposojevati mogli. Ni ne poglavni namen, povdarjal je g. govornik dalje, le razveseljevanje, kakor se nekterim dozdeva, in ki so le takrat zadovoljni, kadar si dobro peté nabrusijo. — Petje je vodil g. France Grbec po svoji novi skušnji, ktero si je pridobil v praški konservatorji. Reči moramo, da veselje je slišati njegov krepki in čisti glas, ki sladka čutila v slušavcih izbuja, in jim razodeva lepoto mojsterskih del slovenskih skladateljev. Vilharjeva igra „servus petelinček“ je bila prav dobro dovršena. — Naj naznanimo pri ti priliki še nekaj smešnega slovenskemu svetu, da izvé, kako preljubeznjive prijatle da imamo. Ker smo, kakor lansko leto, obhajali rojstni dan Njih Veličanstva presvitlega cara, nam je nekdo hotel to svečanost zabraniti, češ, da s tem bomo — risum teneatis amici! — razodevali, da vlečemo z Magjari, kteri isti dan slavijo sv. Štefana! Za božjo voljo, kako bi moglo kaj takega nam le v misel priti, ker nam je preveč znano, kako ljubezen imajo Magjari do nas Slovanov sploh. Povemo pa vendar tistemu možeku enkrat za vselej, če se tudi na glavo postavi, da Slovenci bodo rojstni god Njih Veličanstva vedno slavili, ko zvesti njegovi podložni. Nekterim pa konečno še naročamo, bolj previdno o čitavnici govoriti, sicer bojo v časnikih marsikaj jim neljubega izvedeli. — Pred enimi tednije tukaj gad pičil mlado deklico, ktera je že čez eno uro umrla. Naj si to žalostno dogodbo zapomnijo vsi tisti, kteri blodijo, da gadov pik ni nevaren! — V saboto 19. dne t. m. je na polji strela ubila pastirja, okoli kterega je bilo mnogo živine, ktera pa ni bila celó nič poškodovana. — V naši Bistrici je novo društvo, ako se more novo imenovati, ktero se imenuje „bravno društvo!“ — Z Bogom! Tako imate danes novic na kupe, veselih in žalostnih, smešnih in resnih. Variatio delectat!

Pri Št. Jurji pod Kumom 1. sept. L. G. — 30. dné velikega srpana ob poli osmih zvečer se je med strašnim viharjem vsula ko oreh debela toča, ter je blizo 20 minut neusmiljeno divjala; čisto vse nam je pokončala; nič druzega nam ni pustila kakor krompir v zemlji zakopan. Zraven tega je pa še strašni naliv rodovitno zemljo z njiv odplavil, jih s peskom in kamnjem nasul, tako da je ubog kmet še za pozneji čas hudo udarjen. 80 do 90 gospodarjev Št. Jurske duhovnije je ta strašna nevihta zadela. Malo klaje, prav malo strnenega žita, zdaj pa še ta nesreča! Berači smo popolnoma! Brez kake pomoči nam ne bo mogoče se obraniti gladú; kdo bo pa davke plačeval? Bog se usmili!

Iz Ljubljane. *(Spomini iz Dunaja.)* Poklican na Dunaj v mednarodni zbor zdravnikov, kteremu je važna naloga, da se posvetuje o živinskih kugah in drugih človeštvu nevarnih, pa tudi zastran kupčije pomenljivih bolezin, se je vrednik „Novic“ pri tej priliki, kot deželni odbornik, poklonil tudi Njih eksc. državnemu ministru grofu Belkredi-u in ž njim marsikaj govoril o zadevah, ki se tičejo slovenskega naroda. Poleg druzih zadev mu je odkritosrčno odkril, kar pogrešamo v šolah in v uradnijah, ki imajo z ljudstvom opraviti, in da peticija Slovencev še zmiraj milo čaka — rešitelja. Prijazni gospod minister se je rad spustil v pogovor, rekši,

da kakor je deželnim zborom treba večega okrožja za njih delovanje, se mu ravnopravnost narodna zdí prevažna podlaga srečni Avstrii; obljubil je pomoči, pa tudi željo izrekel, da ga deželni zbori in vsi domoljubi avstrijski podpirajo v poslu njegovem, ki je na mnogo stran zeló težaven. Ves vesel in dobrega upanja, da se bojo obljube tudi v djanji izpolnile, je vrednik zapustil ministra, pri kterem je pozneje še dvakrat bil. To upanje je pa toliko bolj opravičeno, ker tudi to, kar je gospod minister rekel županu našemu gosp. dr. Costa-tu, ko mu je tri dni potem izročil zaupnico mesta ljubljanskega, jasno kaže, da ves drugačen duh veje zdaj pri najviši vladi naši. Rekel mu je, da je trdna volja Njih Veličanstva presvitlega cesarja, da bode avtonomija resnica postala; svobodna srenja je glavna podlaga zdravega državnega napredka; napak je, ako se od zgoraj začne zidati. Da se pa dobra stvar srečno dovrši, treba nekoliko časa; na vrat na nos ne gré, zlasti ako niso še povsod ustanovljena velika zastopništva srenjska. Dobro vem — je rekel grof Belkredi — da ima ministerstvo nasprotnikov dokaj, vendar je pritrdil, da ga to ne straši o izpeljavi tistih imenitnih pravíl, ki jih je prejel od Njih Veličanstva. — Tudi župan je ves radosten zapustil gospoda ministra, kakor se je tudi iz pogovora z gosp. dr. Helfertom prepričal, da bi sreča bila za avstrijske Slovane, ako bi on postal minister nauka. Nemški centralisti se bojé Slovanom pravičnega možá, zato se deró na vse grlo, da ne bi bil minister. Gosp. župan dr. Costa je bil tudi pri Njih Veličanstvu zahvalit se, da so ga potrdili župana. Preprijazno so ga blagovolili sprejeti in milostljivo so omenili tudi pri tej priliki vedno verne vdanosti Ljubljančanov. Županu in vredniku „Novic“ ostane v vsem preblag spomin na Dunaj, od kterega sta se tudi zato težko ločila, ker sta mnogokrat srečna bila v družbi vrlih svojih rojakov, ki bivajo ondi. Da bi se izpolnile pravične želje!

— Gosp. župan dr. Costa se je na Dunaji še dalje mudil, da je ogledal mestno gasilno napravo, veliko trgovnico, mesnice itd. — O novi trgovnici bomo prihodnje obširneje govorili, ker ta dunajska naprava bo tudi nam Kranjcem, Primorcem, Štajarcem itd. na velik dobiček.

— „Triglav“ po „Tagesp.“ piše, da so Kočevarji tako srečni, da so zdaj pod novim ministerstvom v 14 dneh dosegli, kar niso dosegli popred po večletni prošnji: njih c. k. okrajni predstojnik g. M. Pintar je djan v pokojni stan. Vse je veselo.

— Gosp. dr. vitez Miklošič je prišel včeraj v Ljubljano.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Razun kolere, ki se klati na mejah našega cesarstva, pa, hvala Bogu, jih še nikjer ni prestopila, nam sedanji čas nič druzega ni pri srcu, kakor to, kako se bo pod novim ministerstvom prerodila Avstrija. Vsak željno čaka: kaj bo in kako; previdni ljudje pa tudi vejo, da se nova Avstrija ne dá v 6 tednih vstvariti. Treba je resnega prevdarka na vsako stran, da ne bode napak, kar se storí. Zdaj, ko vidimo očitno, da ima ministerstvo trdno voljo pravičnemu biti ustanovnosti vseh narodov, radi čakamo še 6 tednov, da se le začne izvrševanje diplome oktoberske, pa odvrne nevarnost dualizma. Pretekli teden nam je prinesel važni dopis, ki ga je novi minister pravosodja poslal c. k. višim državnim pravdnikom in v kterem časnikarstvo rešuje stisk, v kterih je zdihovalo pretekla leta. Gospod minister naroča v tem dopisu oblastnijam, naj sicer ostro čujejo nad tem, da se po časnikih ne škoduje javnemu blagru, a naj se ogibujejo tudi vsemu, kar bi izbudilo sum, da oblastnija nalašč koga prej ganja; zlasti v Avstrii, kjer biva mnogo narodov, naima vsak narod pravico odkritosrčno razodeti svoje potrebe in svoje zahteve, da vlada vidi, kaj želijo narodi. Ako pa časnik napada svetlo najvišo osebo, — ako razrušuje edinstvo in celoto države, podkopuje spoštovanje postav in zasmehuje uradnike s hudobnim namenom, tadaj naj ostra kazen zadene tako početje.“ Tako je pravo. Podoba je tedaj, da, kakor državni minister namerava birokratično gospodarstvo v avtonomijo premeniti, tako minister pravosodja preganjanje časnikov v dostojno svobodo tiska. — Na Ogrskem so novi veliki župani izvoljeni; sklicati se ima erdeljski zbor po volilnem redu od leta 1848, da sklene o prihodnji razmeri z Ogrsko. Če tudi tistim vzrokom, zavoljo kterih kričijo nemški centralisti zoper to sklicanje erdeljskega zbora, nikakor ne pritrjujemo, se vendar bojimo, da bi iz teh priprav, ako se kaj tacega primeri tudi hrvaškemu zboru, se ne izcimil dualizem, zakaj prav to so one zemlje, od kterih največ zavisí, da se oktoberska diploma izpolne in federalizem izvede. — Kakor je podoba, ne bode Mazuranić dolgo več hrvaški dvorni kancelar; „Zukunft“ željo izrazuje, da bi škof Strossmajer stopil na njegovo mesto. — Ni ne prazna govorica, da se bo zmanjšalo število ces. uradnikov v vseh dečelah; ministerstvo je zaukazalo vsem deželnim poglavarstvom, višim deželnim sodnijam in finančnim oblastnijam, da v 14 dneh pošljejo na Dunaj sposobnice vseh uradnikov, ktere bojo podlaga razsodbi, kteri ostanejo, kteri pa se denejo v pokojni stan.

Denarni zapisnik Matičini.

Novi udje:

a) kot ustanovnik:

Gospod	Klun Vincenci, profesor na trgovski akademii na Dunaji	10 gold.

b) z letnim doneskom:

„	Aleš Anton, duhovni pomočnik pri sv. Jakobu v Trstu	2 „
„	Tušek Janez, kmet v Megušnici pri Železnikih	2 „
„	Drašler France, čevljarski mojster v Ljubljani	2 „
		16 gold.
	Z doštetimi poprejšnjimi	1427 „
	Skupaj	1443 „

Stari udje, ki so plačali za 2. leto:

a) ustanovniki:

Gg. Cigale Matej, Čepon Anton, Močnik Matej, Skalè Pavel, Zorman Jože, dr. Zupan Jožef = 86.

b) Letniki:

Gg. Hohn Edvard, Hohn Robert, Perona Ljudevit, Raktelj France, Tisen Ivan = 122.

V Ljubljani 20. avgusta 1865. Dr. Jer. Zupanec.

Popravek. V zadnjem listu „Novic“ v sestavku „o pogozdevanji Krasa“ namesti jagnjed beri trepetljika, in namesti Lonicera xylosteum (rešeljika) beri prunus mahaleb.

Kursi na Dunaji 5. septembra.

5 % metaliki 68 fl. 25 kr.	Ažijo srebra 107 fl. 50 kr.
Narodno posojilo 72 fl. 85 kr.	Cekini 5 fl. 17 5/10 kr.

Loterijne srečke:

V Gradcu	2. sept. 1865:	52.	68.	33.	11.	47.
na Dunaji		65.	58.	9.	2.	66.

Prihodnje srečkanje v Gradcu in na Dunaji 13. septembra.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Tiskar in založnik: Jožef Blaznik v Ljubljani.